

בלבבי ארבע יסודות

שואל לעניין הדרכים השונות של עבודת השם ע"פ ארבעת היסודות [הדרך הליטאית ח"ג]

פילוסופיה ריקנית, פעם במידות, פעם בקורות הדורות, ועוד כיוצא בהם, ומשתדלים לקבוע גות ליכס במסגרות התורה, ויתכן שיצליחו למשוך לב השומעים ולהנעים זמירות באזני המקשיבים. ואמנם אלה אין להם חלק בתורה, לא בהלכה ולא באגדה, כי כיסוד ההלכה יסוד ההגדה, אין הגדה הגיון לב. ההגדה היא חלק התורה שקיבלנוה דור אחר דור אשר מסרה משה ליהושע ויהושע לזקנים, כדתן באבות, ולהיות בעל הגדה החובה להיות בקי בכל אגדות שנאמרו בגמרא בקיאות נאמנה, להיות בקי במדרש בקיאות שנונה ומסודרת, ואחר כך לשאת ולתת בה בהבנת המסקנות שבהם, וכמו שלא יתכן חכם בהלכה בלא קנין הבקיאות המרובה...

ואם אמנם המה גורמים לעתים להטות לב הרכים ליראה ולמוסר, ולבנו רוכש להם כבוד והערצה על מעשיהם הטובים, אבל אין שמחתינו שלימה בהם, כי סוף סוף חסר לנו תורה. ויש כאן עניות דתורה, ויצירתם בלתי מתוקנת בהחלט... (השטמות לפ"ג, אוא כט).

יעקב: אלו אכן דברים קצת חריפים, וכנראה לכן הושמטו מרוב הדפוסים... אבל היסוד הוא לכאורה אותו יסוד שלמדנו כבר בדברי הגר"א: שרק התורה שקיבלנו מסיני מגלה את האמת של רצון ה'. לנו ניתן כח לעמול, לנתח, ולפלפל בתורה מיניה וביה עד ששכלינו יתעדן ויקבל תפיסה בעולם רוחני זה, אבל היסוד נשאר איתן - חוץ מהתורה שקיבלנו מסיני, אין לנו שום מקור אחר של גילוי האמת.

[המשך בס"ד שבוע הבא...]

תוכן הגיליון

שואל לעניין מבט מבחוץ על עולם ארבע היסודות... א'

מבחן להערכה עצמית מבחן לעניין... ב'

מהות המידות תיקון המדמה שבכח ההולדה... ד'

מדור ארבעת היסודות - הלכה... ה'

עד שישרישו בקרבו אהבת הדין במוחלט. "מי שלא עמל בהלכה בעיון הדק הטיב לא ידע ערכה ונעלם ממנו נתיבותיה, וחסר העיקר בעבודת ה' ית'... ומה יועילנו שלמות המידות... מן הקניינים העיקרים להשתלם באהבת המשפט הוא הלימוד בגפ"ת... ואף שאיננו בקי בכל הלכותיה, כבר יש בנפשו הקנין של הכנעה למשפט, וההכרה שההלכה היא היסוד בעבודתו ית', ושצריך שאלת חכם בכל מה שהוא נוגע..."

יעקב: רואים לכאורה את ב' היסודות שראינו שמאפיינים את הדרך הזו, א- שרצון ה' מתגלה רק ב"עולם התורה" ולא מחוצה לו, מכח יסוד הרוח, וב- שהדרך להיכנס לאותו העולם הוא דווקא מכוח רוב העמל והיגיעה בעיון התורה, שהוא לכאורה הפלפול שראינו שהוא מכח יסוד האש.

צבי: נכון. ולא עוד, אלא שהחזו"א כותב דברים חריפים נגד המבססים את דבריהם על מקורות אחרים של הכרת רצון השם מלבד מקורות ההלכה, וז"ל שם:

"רבה העזובה בבית המדרש פנימה הגורם להתרשל מעיון ההלכה הדק היטב, ולבלות הזמן ברעיונות ומחשבות בדויות לב, ולחדש חידושים אין בהם ממה שנאמר למשה מסיני. אף שהן שיחות של יראת שמים ותיקון המדות, או חקר חיצוני בהלכה, אבל אינן מספיקות את התכלית המבוקש מהאדם עלי חלד כל שאינן מתלוים עם ידיעת התורה הדינית, וכמו שנתבאר לעיל.

והנה, אותן שמעמידים חכמתם על שיחות מוסריות והגיונות חיצוניות בהלכה, נכשלים להאמין כי זהו חובתו של אדם בעולמו... ובאמת קשה להוציא טעות מושרשת מאז ומעורה מרוב הימים, ואמנם אין להתעלם שזה שקר מוחלט..." (פ"ג, אות ח).

וממשיך החזון איש שכל זה נכון לא רק כלפי חלק ההלכה שבתורה, אלא גם כלפי חלק האגדה שבתורה, וז"ל:

"אלה שלא זכו לאור הגמרא בהלכה, המה משוללים גם מאגדה באפיו האמיתי... ומה שהזכירו בגמרא 'בעלי אגדה', היינו חכמים בהלכה שהוסיפו עיונם גם באגדה, אבל לא יתכן להיות ריק מהלכה ולהיות בעל אגדה. ויתכן אנשים שעסקם בהגיונות בני אדם, כעין

רקע: במסגרת הלימוד שלהם על היחס שבין ארבעת היסודות לדרכים השונות של עבודת השם, המשיכו יעקב וצבי שבוע שעבר עם הדרך הליטאית, של השגת קירבת השם בעיקר באמצעות לימוד התורה שבגולה. הם למדו שהדרך בנויה בעיקר על ב' יסודות - יסוד הרוח, שמסמל את עצם החיים בעולם ה"מופשט" של חכמת התורה, ויסוד האש, שממנו כוחות העמל והפלפול שמכניסים את האדם לאותו עולם.

צבי: נראה לי שעוד מקור חשוב שמברר את הדרך הליטאית בעבודת השם הוא דברי החזו"א בספר אמונה ובטחון פ"ג. כל עניינו של פרק זה הוא לייסד את היסוד שלמדנו מקודם בדברי הגר"א, שהאדם צריך לבסס את כל הכרתו ועבודתו בקיום רצון ה' רק ע"פ גדר התורה, ולא ע"פ השכל או הרגש האנושי. ואף שדבריו קצת ארוכים, נראה לי שכדאי להביא לפחות כמה ציטוטים, בהיות דבריו ברורים ומאירים כדרכו בקודש. וז"ל:

"מחובות המוסריות שישתדל האדם לטעת בלבבו את העיקר הגדול הזה, שבכל מקרה ... צריך לשקול בפלס ההלכה... אשר לדעת אמיתתו אין מקום זולת בספרי הפוסקים אשר מסרו לנו מצוקי תבל רבותינו ז"ל. ומי שלא הוקבע בלבו היסוד הזה לא יועילנו רב לקחו ואמץ שקידתו לקנות מדות מתוקנות... [כי] אף אם הינן מתוקנות, לא יתאימו לעיתים קרובות עם ההלכה השמימית... הוי על עושים מעשי זמרי ומבקשים שכר כפנחס!"

"אין להרגש מבחין בההלכה... האמונה בפרטים של המצוות בבחינת רגשי צריכה קנין ואיננה טבעית, והמושכל השטחי מרחיקה... או אז יכנע לבבו להכיר משפט ולראות טריפה לעצמו כאשר שם לילות כימים בחיקור הדין ואיוון משפט בספרי המפרשים והפוסקים אשר התוו לנו את דרך התורה שבעל פה הרחבה מיני ים. היגיעה הזאת... מנחילה לבעליה אהבת המשפט וסגולת הצדק היקרה לו מכל הון וכסף..."

"העיקר שברפואות תחלואי הנפש האלו הוא העיון בהלכה הדק הטיב בכל פרטי סעיפיה

מבחן להערכה עצמית

מבחן להערכה עצמית חלק א' - יסוד הרוח מול יסוד העפר

מתפעל - לא מתפעל

לפניך שתי סיטואציות, כל אחת עם שתי תגובות אפשריות. תנסה לדמיין איך אתה היית מגיב!

- סיטואציה ראשונה -

רק אחרי כמה ימים שאתה כבר מנסה את המהלך החדש כבר נחלשת ההתפעלות, ואז אתה מתחיל לראות שיש באמת מקום אמיתי גם לצד שני בנושא...

(ב) תוך כדי ההקשבה לדרשה, אתה מתחיל להבין לאיזה כיוון הוא חותר, ואתה מתחיל לאבד עניין בכל הדרשה... אתה אומר לעצמך, "הנה עוד דרשן שמכור למהלך ה'מיקל-מדי'/'מחמיר-מדי' בחינוך, זה לא בשבילי...". ככל שהוא מתחיל להביא דוגמאות וסיפורים להמחיש את המסר שלו, אתה מיד רואה את הצד שכנגד, ואתה בקושי שם לב לאיך הדרשן מבין את הדברים ומה הוא מנסה להוכיח. כמובן אתה לא מתפעל מהדרשה כלל, ואולי אתה אפילו אומר לעצמך שאם זה כל מה שיש לצד השני להגיד עבור עצמו, אז זה רק משכנע אותך עוד יותר כמה המהלך שלך הוא הנכון...

דרשן מפורסם הגיע לשכונה, וחבר שלך המליץ לך לשמוע אותו. הלכת, וכל הדרשה היתה סביב הנושא של החינוך, והוא הדגיש מהלך שונה מאוד מהמהלך בו תמיד השתמשת בבית. אולי תמיד היית מאוד זורם בבית, והדרשן הדגיש את הצורך החיוני של ילדים ל"משמעת" בכדי להצליח. או אולי תמיד היית מאוד מחמיר, והדרשן הדגיש כמה זה חיוני שילדים ירגישו אהובים, ויגדלו באווירה חמה ותומכת. בכל אופן, איך אתה מגיב?

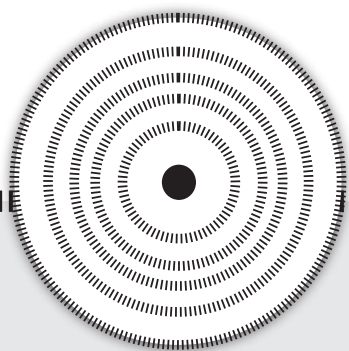
(א) משך כל הדרשה, אתה מוצא את עצמך מצייר את החינוך בביתך, ומרגיש שזה בדיוק מה שהדרשן בא לאפוקי ממנו. הדרשן דיבר יפה והבליט את המסר בצורה חזקה ומשכנעת, ואתה "נמכרת". אתה מגיע הביתה עם החלטה חזקה לשנות את כל המהלך שלך בחינוך, כמה שיותר מהר... אפילו כשאשתך מנסה להציע לך את הנימוקים לצד השני של המטבע, שזה המהלך בו תמיד השתמשת, אתה פשוט לא מסוגל לקלוט אותם, כי המסר החד של הדרשה ששמעת עדיין מצלצל חזק מאוד באזניים שלך.

- סיטואציה שנייה -

(ב) אתה אומר להם בהחלטיות רגועה, "השבוע החלטנו שאנחנו הולכים לגינה, ואם אתם לא רוצים, אז אולי שבוע הבא נעשה משהו אחר...". ואף שילדים ממשיכים להתלונן, אתה אומר להם שגם אם הם לא רוצים לשחק בגינה, עדיין כולם צריכים לצאת אתך ולשבת שם על הספסל. אתה מקווה שאחרי שהם יראו שאתה לא הולך לשנות את דעתך, הם כבר ישכחו מהתלונות ובאמת ייהנו בגינה. אבל גם אם לא, אחרי שכבר החלטת על משהו אתה לא משנה את דעתך בקלות...

בשבת בבוקר החלטת שאחרי הסעודה, אתה תיקח את הילדים שלך לגינה לשחק שם לשעה. הסעודה נגמרת, ואתה מכריז שאנחנו הולכים לגינה - וכל הילדים מתחילים להתלונן, כל אחד מסיבה אחרת... בהתחלה אתה מנסה לא להתייחס לתלונות ולעודד אותם להצטרף לטיול, אבל אחרי שתי דקות זה מתחיל להיות ברור שאף ילד אינו מעוניין לצאת החוצה עכשיו. האם אתה...

(א) מזדרז לומר "אין בעיה, אם נמצא משהו לעשות בבית שיעניין את כולם, אשמח שנישאר בית". אתה מתחיל לעזור להם ולהציע כמה אפשרויות, ואם כולם מסכימים על משהו, אתה מרוצה - העיקר שכולם נהנים ושמחים... או אולי...

רח. הרב בלוי 33
ירושלים 20:30

צורת אדם
השיעור הבא בנושא: גבות
יום שלישי טז' שבט

מבחן להערכה עצמית

מבחן להערכה עצמית [חלק ב'] - יסוד הרוח מול יסוד העפר מתפעל - לא מתפעל

חזקה מאוד למידה הראשונה שבזוג, 101 פירושו נטייה חזקה מאוד למידה השנייה שבזוג.

הקדמה: במדור זה, אנחנו מנסים לתת כל פעם זוג של מידות הפכיות, המשתייכות לשני יסודות הפכיים. יש להתבונן בשני הצדדים, ולנסות להעריך באופן כללי לאיזה צד האופי שלך נוטה יותר, והאם הנטייה לאחד מהצדדים הוא חזק מאוד או חלש. את התשובה ניתן לרשום ע"י הקפת אחד מהמספרים 1 עד 10, כאשר 1 פירושו נטייה

יסוד העפר

יסוד הרוח

לא מתפעל

מתפעל

10

9

8

7

6

5

4

3

2

1

ולכן, הצורה המאוזנת היא שתהיה לאדם מספיק תקיפות הדעת שלא לתת לעצמו לשנות את דרכו ע"פ התפעלות, אלא יחכה וימשיך בינתיים בדרכו הקודמת עד שתשקוט תוקף ההתפעלות [שזה הרבה פעמים לוקח יום-יומיים], ואז ישקול את הדברים בשיקול הדעת עדין ורגוע בינו לבין עצמו, ויחליט. אולם, במה שלא נוגע לשינוי כללי בדרכו או בדיעותיו, האדם צריך להיות תמיד פתוח לשמוע את האמת ממני שאומרה, ולא לצמצם את עצמו לדפוס מחשבה מסויים שהוא כבר התרגל אליו.

ניתן להיעזר כאן בסיפורים שבחלק א'. בסיפור הראשון של שינוי דרכו בחינוך, ודאי שזה שינוי שהאדם צריך לערוך רק אחר שיקול הדעת, וככל החלטה חשובה בחיים, אין להחליט אותה ע"פ התפעלות גרידא. ולכן, צריך מצד אחד להיות פתוח ולהקשיב בכנות למי שמציג את הצד השני מתוך חיפוש האמת, אבל מצד שני, אינו ראוי לעשות שינוי מעשי עד שתשקוט ההתפעלות. משא"כ בסיפור השני של ההליכה לגינה, שם מדובר על מצב עובר שצריך החלטה בזמן אמת, וא"א לדחות עד שתעבור ההתפעלות. ולכן, כל כי האי גוונא האדם צריך רק לנסות, עד כמה שניתן, להפעיל שיקול דעת מהיר ולהחליט נכון בזמן אמת.

הסבר: מכח הסבר: כבר נתבאר כמה פעמים שמכח **יסוד הרוח** האדם קרוב לשינויים. והסיבה לכך היא כי יסוד הרוח שבאדם דוחף אותו להתנועע, ו"שינוי" הוא סוג של "תנועה", שבו האדם עובר מדרכו הקודמת לדרך חדשה. והיפך כל זה **ביסוד העפר**, שתובע מהאדם להישאר במקומו ולא להתנועע, ולעניינו זה מתבטא בתביעה להישאר עם דרכו ולא לשנות אותה.

אחד הביטויים לכח השינוי של יסוד העפר הוא מידת ההתפעלות, שבה אדם נותן לדעתו להיות מושפעת מכח דברים שבחוץ. והיפוכה מכח יסוד העפר הוא מידת תקיפות הדעת, שלא לתת לעצמו להתפעל מדברים שבחוץ.

והנה, מצד אחד האדם צריך להנהיג את חייו בדעת, ולבנות לעצמו דרך הנהגה ישרה ע"פ תורה וע"פ הכרת עצמו, ולחיות על פיה בעקביות. ולצורך כך האדם צריך להשתמש במידה של תקיפות הדעת, כדי שהוא לא יתפעל התפעלות שטחית מדברים שהוא רואה או שומע, ויסטה מדרך הנהגה הראויה.

אמנם מצד שני, הצלחת האדם בחיים תלויה במידת בקשתו את האמת ובמידת מוכנותו לקבל את האמת ולשנות את דרכו על פיה. ומצד זה, האדם צריך כל חייו לבקש את האמת עוד ועוד, והוא צריך להיות מוכן תמיד לשנות עוד ועוד את דרכיו ולהתאימן לאמת שהוא זוכה לגלות. לצורך כך, האדם צריך להשתמש במידה של התפעלות, ולתת לעצמו להתפעל מגילוי האמת שהוא מגלה, ולא להתעקש לעמוד על דעתו הקודמת.

ישראל 073.295.1245
USA 605-313-6660

שיעורי מורינו הרב שליט"א
ב"קול השנה"

קלקול ההולדה - מדמה בלי מחשבה

נקביו נעשה עקר? בודאי כפשוטו ההגדרה היא שצינור אחד פורץ את הצינור השני. זה דרך הטבע בצורה פשוטה. אבל עומק התפיסה היא, שכאשר הדבר אינו בסדר שצריך להיות, אז הכח של פסולת המים עוקר את כח ההולדה - ולא עוקר אותו כפשוטו, אלא עוקר אותו בשורשו. היות וכח ההולדה מורכב מחושב וממדמה, ופסולת המים שיוצאים הם פסולת המדמה, כאשר מים דפסולת גוברים על כח ההולדה נוצר מצב בו נותר רק כוח המדמה לבדו ללא כוח המחשבה, ואזי האדם נעשה עקר.

(במאמר המוסגר. כל עקר הוא בחינת משכב זכור, מה שהאיש הופך להיות נקבה. הוא מגלה זכר בלי נקבה, כלומר, מדמה בלי חושב. השורש של הפיכת דוכרא לנוקבא שורשו בעפר. כל קרי הגדרתו כולו מקבל כלומר שיש כאן רק כח המדמה בלי כח החושב. תיקון הקרי הוא לצרף את כח המקבל, כח המדמה, לכח החושב. כל מדמה בלי חושב הוא סוד פגם שז"ל. בקרי הוא רק מקבל, כלומר הוא מדמה ואינו חושב. ברגע שמתגלה תוקף כח המקבל דקדושה שזה נקרא "יהושע", שהוא סוד לבנה, שהוא כח המקבל דקדושה - אז אין פגם קרי. וזה סוד תיקון הנחש שנתקן על ידי כך שרחב הזונה נשאת ליהושע).

משנאמר "כדמותינו", כל הולדה צריך מדמה.

כל הולדה מונח בה שני הכוחות הללו, מחשבה ומדמה. הטיפה נמשכת מהכח החושב של המוח, והיא מורכבת מ'צלמינו' הוא כוח החושב ו'דמותינו' הוא כוח המדמה, ומכוח כך בצירוף המדמה נולד הוולד ועל זה נאמר 'כדמותינו'.

בלשון אחרת, האיש נותן את כח החושב, והאשה נותנת את כח המדמה. בכח ההולדה אין חושב בלי מדמה ואין מדמה בלי חושב. כל הולדה מונח בה שני הכוחות הללו גם יחד - חושב ומדמה.

שני צינורות באדם באותו מקום, אחד משמש לצורך הולדה והשני לצורך השתן, ובשניהם יש כוח המדמה. שניהם נמשכים מהמוח, והמוח יש בו כח החושב וכח המדמה. פסולת המדמה הגמור נמצאת במימי רגליו של האדם. לעומת זאת בכח ההולדה, זה נעשה בעומק מצירוף מחשבה ומדמה גם יחד.

כאשר צינור השתן גובר על צינור ההולדה, נוצר מציאות בה גובר כוח המדמה על כוח המחשבה ואז האדם נעשה עקר.

מה עומק הדבר שאדם המשהה את

משתי ב'קיר' - המילה 'קיר' זה היפוך מאותיות 'קרי'. הקרי יוצא בצינור ההולדה, והצד השני נגדו שהוא חלק השתן הוא הנקרא 'קיר'. קרי וקיר הם שני הפכים זה מזה.

כל כח ההולדה מונח בו כח מדמה. אלו הם דברים ברורים ועסקו בזה רבותינו בארוכה. ותמצית הדברים בקצרה ממש, אי אפשר להוליד בלי מדמה. כל הולדה חלה במהלך שנקרא מדמה. אילו האדם לא היה משתמש בכח המדמה האדם לא היה יכול להוליד.

דוגמא פשוטה לכך, "לילה אמר עורה גבר", זמן חושך ולילה הוא זמן המדמה וזה זמן הולדה. ברור שאין זה רק ענין של זמן, אלא זה מהות התפיסה, אי אפשר להוליד אם אין מדמה.

דוגמא נוספת. כאשר האדם מוליד, זה מעין "בצלמנו וכדמותנו" - האדם מוליד כדמותו, הוא מוליד דבר שדומה לו. הנוולד דומה למי שהוליד אותו, והוא גם נולד מכח המדמה. ולכן האדם מוליד מי שדומה לו. אם האדם היה מוליד רק באופן של "בצלמנו", שזה כח המחשבה, לעולם לא היה מהלך של מדמה בכח ההולדה והוא היה יכול להוליד בלי מדמה. אבל

קילוח בחינת מחשבה, שותת בחינת מדמה

הקילוח ענינו שהדבר ממשיך ואין לו הפסק, הוא קולח וממשיך. כח הולדה לעצמו הינו מערכה שמגלה שאין הפסק לעולם. זה עצם מערכת ההולדה.

כאשר כח ההולדה נופל הוא נופל לשש.

זה ההבדל בין עונתן של תלמיד חכם לעונתן של מי שאינו תלמיד חכם. "אשר פרו יתן בעתו - זה עונתן של ת"ח שהיא משבת לשבת". כלומר הם לא מולידים באופן של שיתין, שש, אלא באופן של קולח. סוד עונתן של ת"ח הוא בסוד שבת קודש, דבר שאין לו הפסק, הוא תמיד ממשיך, השבת היא נצח, היא יום שכולו ארוך לעולמים.

(המשך השיעור בגיליון הבא)

ומימי רגליו לא יוצאים באופן של שתן בצורה של שותת. מי שמי רגליו יוצאים באופן של שותת אזי כוח ההולדה שלו פגום, וזה קלקול השתן.

כח הולדה ענינו המשכה. ברור שכל כח הולדה ענינו מה שאין לדבר הפסק אלא הדבר ממשיך וממשיך בבחינת- "לו ולזרעו עד עולם".

'שותת' מרמז לשתן, שית, שש - כלומר מערכת של שש.

במערכת הזמנים יש מערכת של ששה ימות החול ויש מערכת של שבת קודש. שבת נקראת יום שכולו שבת, היא נצח. ששת ימי המעשה - זה המהלך בבריאה של מה שיש לו הפסק. ששת ימי המעשה תמיד שותתים, המערכת של ששת ימי מעשה הוא בתפיסה של שש, והיא תפיסה שמעיקרא יש הפסק - שהקב"ה ברא את העולם בששה ימים ואז הפסיק, ואחרי כן באה השבת שמהותה נצח. כל המערכת של שש היא תפיסה שיש לדבר הפסק.

הגמ' אומרת בכמה מקומות שכאשר האדם עושה את צרכיו צריך שלא יהיו ניצוצות על רגליו בכדי שלא יחשדו אותו לכרות שפכה שהוא לא יכול להוליד ויבאו לומר שבניו אינם שלו. מדברי הגמרא אלו אנו למדים שההבדל בין אדם שמוליד לבין אדם שאינו מוליד, הוא שאדם שאינו מוליד מי רגליו יוצאים ממנו באופן של שותת, ובאדם שמוליד מי רגליו יוצאים ממנו באופן של קולח. מי שהוא פגום בהולדה - אז המי רגליו שלו יוצאים באופן של שותת, לעומתו מי שאין לו פגם בכח הולדה שלו - מי רגליו יוצאים באופן של קולח.

מה ההבדל בין שותת לקולח?

נחדד כאן יסוד ברור. שותת מלשון שתן היא פגם של הולדה. מי שפוגם בהולדה הוא שותת, ועל שם כן נקרא מי רגלים בלשון של שתן. כי כל תפיסת מי רגלים שהוא פסולת המים שורשו בפגם הולדה שנקרא כרות שפכה. מי שאין לו פגם בהולדה הוא קולח ולא שותת

קונטרס יסודות בהלכות תערוכות פרק ג'

מהלך הרשב"א

עד עכשיו נתבאר מהלך התוספות להבחין בין "קבוע" ל"פריש", שלפיו כל פעם שבאים להכריע את דינו של חפץ ע"פ רוב צדדים, אנחנו צריכים לברר מה מקשר בין מצבו של החפץ הנידון לבין כל צדדים השונים. כי, כמו שנתבאר, זה לא מספיק שיש הסתברות שכלית ע"פ רוב שהחפץ מותר, כי אם החפץ מצד עצמו "עומד במקומו", הוא נידון כדבר בפני עצמו, עם זהות עצמית ודין עצמי, וא"א לגרור אותו אחר חתיכות אחרות. ורק כשנוכל לקבוע שהחפץ עצמו יצא ממקומו ובכך התעורר הספק שעליו, אז נוכל לומר שכבר נאבד ה"זהות העצמית" של החפץ, ונוכל להשתמש ברוב בכדי "למקם אותו" במקומו הנכון.

אולם, מהלך הרשב"א חולק על כל היסוד הנ"ל. לדעת הרשב"א, דין "כל דפריש מרובא פריש" הוא שכשיש לנו חפץ שלא ידוע מה דינו, אפשר להכריע את הספק ע"פ רוב. לדעתו לא מסתכ" לים על חפץ כאילו יש לו "זהות עצמית" בפני עצמו, ולא צריכים משהו ש"ישייך" את החפץ לכל צדדי הספק, אלא עצם זה שאנחנו מסופקים על החפץ וידוע לנו שהחפץ שייך לאחד מכמה צדדים, זה עצמו נותן לנו ברור והסתברות של רוב שאפשר לנו להכריע את הספק על פיו.

ולמשל, במקרה שצירינו בפרק א', שהיו ט' חנויות מוכרות שחוטה ואחד מוכרת נבילה, ופרצה מלחמה, ולא נשאר בסוף אלא אחת מהחנויות ולא יודעים איזה היא, לדעת הרשב"א אנחנו כן נילך אחר הרוב ונקבע כי היא אחת מהכשרות. למה? כי גם כאן יש אותו מידת הסתברות של "כל דפריש": יש כאן עשר אפשרויות שהחנויות הזו היא ודאי אחת מהן, אז נשליך אותה אחר הרוב. ואף שאין כאן שום "פרישה" בפועל, למהלך הזה אנחנו בכלל לא צריכים "פרישה" בפועל, ואין זה אלא משל איך יוולד ספק כזה. אבל בשורה התחתונה, לא משנה אם נולד הספק בגלל שפירש אחד ואינו ידוע מאיפה פירש, או שפירשו כל האחרים ולא ידוע מי נשאר - העיקר שנולד ספק על החפץ, ויש לנו כמות ברורה של אפשרויות וצדדים שרובם היתר, וכל כי האי גוונא דין רוב קובע שאפשר להכריע את הספק ע"פ רוב הצדדים.

דין קבוע

אלא שא"כ קשה, מה באמת הדין של "כל קבוע כמחצה על מחצה דמי"? למה בלקח מאחד מהחנויות ואינו יודע מאיזה לקח, א"א לקבוע ע"פ רוב שהחפץ נלקח מאחד מהחנויות הכשרות והוא כשר - הרי גם כאן יש הסתברות של רוב!

התשובה לכך, לפי מהלך הרשב"א, היא שאה"נ, אם כל החנויות האלו היו במקומות מפורזים, והיה ספק מאיזה לקח, באמת היינו יכולים ללכת אחר הרוב ולקבוע שהחפץ כשר. אלא שלדעת הרשב"א מדובר כאן בעשר חנויות שנמצאים בשוק אחד, כלומר שבאותו שוק היו ט' מהחנויות מוכרות שחוטה ואחת מוכרת נבילה. כאן מגיע דין קבוע, שקובע שחפץ שאני לא יודע אם הוא אסור או מותר, אבל הוא הגיע לידי ממקום שודאי היה

איסור שם, כבר א"א להכריע ע"פ רוב שאינו שייך לאותו איסור. ונראה שהסברא לכך היא שזה כעין "ריעותא", כי אפילו אם הבשר באמת הגיע מהחנויות הכשרה, הרי ודאי שהוא היה נמצא עכ"פ במקום אחד יחד עם האיסור, וכבר ודאי יש לו "שייכות מסוימת" עם האיסור, ובמצב כזה לא נאמר דין רוב.

ואף שסו"ס אין זה משנה כלום כלפי מידת ההסתברות של הרוב, מ"מ זה כבר ספק יותר חמור, ולדעת הרשב"א דין קבוע הוא "גזירת הכתוב" שכה"ג לא הולכים אחר הרוב.

ולפ"ז, הדין של "בשר הנמצא" שאומרים עליו "כל דפריש" היינו שהבשר נמצא לא רק מחוץ לחנויות עצמם אלא מחוץ לכל השוק, וא"כ, הוא לא הגיע לידינו ממקום שהיה שם "ודאי איסור קבוע באותו מקום", ולכן אפשר לדון ולהכריע מהו ע"פ רוב.

גדר "מקום אחד"

והנה, לפי המהלך הזה צריכים להגדיר מה נקרא "מקום אחד" ומה נקרא "פירש". כי למהלך התוספות, כל שהחפץ פירשה ממקום שהיה דינו ידוע, עד למקום שגורם לנו להסתפק מה דינו, כבר נחשב זה ל"פירש". ולמשל, אם ט' החנויות המוכרות שחרטה וחנות האחת שמוכרת נבילה היו כולם באותו שוק, ונמצאת חתיכה באמצע השוק בין כל החנויות, דינה לדעת התוספות שהיא מותרת, כי סו"ס היא "פירשה" מהחנויות שבה היתה דינה ידועה, ופרישתה הזו גרמה לנו את הספק, ולכן אפשר ללכת אחר הרוב.

משא"כ למהלך הרשב"א, כל שהבשר עדיין נמצא באותו שוק, זה עדיין ציור מובהק של קבוע. שהרי לדעת הרשב"א כל דין קבוע של בשר הנלקח מאחד מהחנויות בנוי על כך שדנים את כל ה"שוק" כ"מקום אחד", וכיון שיש בשוק [ב"מקום אחד"] ודאי איסור א"א להכריע שהבשר לא הגיע מהאיסור הזה, וא"כ פשוט שה"ה בשר שנמצא באמצע השוק. וא"כ, צריכים להגדיר כמה רחוק צריכים למצוא את הבשר מהשוק בכדי לקבוע שאינו "באותו מקום" עם האיסור, ובינתיים נשאיר את זה בצ"ע, וייתכן שזה יתבאר קצת בהמשך דברינו.

* והנה, אם יש ט' חנויות מוכרות בשר שחוטה שנמצאות במקום אחד, וחנות מוכרת נבילה שנמצאת במקום אחר, והחתיכה נמצאת קרוב לחנות המוכרת בשר נבילה, שם מובן מסברא שיש "ריעותא", שמראה שהחתיכה שנמצאה הגיעה מהחנויות האסורה. אבל באמת זה לא קשור כלל לדברי הרשב"א, כי בציור הזה הדין הוא שבאמת כן הולכין אחר הרוב, כי זה רק נידון של "רוב וקרוב" שסותרים אהדדי, שקיי"ל שהולכין אחר הרוב. אבל בציור של הרשב"א יכול להיות שאין כאן שום ריעותא מסברא, כי כל החנויות היו יחד, והחתיכה נמצאה קרוב גם להיתר וגם לאיסור. אלא גדר דין קבוע של הרשב"א הוא שכל שהחתיכה נמצאה במקום שמוגדר כ"מקום אחד" עם צד האיסור הידוע, ואפילו אם הרוב היתר נמצאת גם כן באותו מקום ממש ואין שום כח שסותר לבירור של הרוב, אעפ"כ כבר הו"ל "ספק חמור" כי יש ריעותא של "איסור לפנינו", וא"א להתיר ספק חמור כזה אפילו ע"י בירור והסתברות של רוב.